

سیلابس

انرژی در روسیه

Energy in Russian Federation

تعداد واحد: ۲

مدرس: عباس ملکی

زمان ارائه: سه شنبه ها از ۱۳:۳۰ تا ۱۵:۱۰

دانشکده مطالعات جهان دانشگاه تهران، نیمسال اول ۹۹-۱۳۹۸

منابع طبیعی عبارتند از زمین، نفت، زغال سنگ، سنگ های معدنی، سنگهای قیمتی، موجودات زنده دریا، و زیبایی های طبیعی. منابع پایان پذیر عبارتند از منابعی که می توان استفاده های احتمالی از آن را یافت که عرضه آن به تدریج کاهش یابد مانند نفت، زغال سنگ و سنگهای معدنی. گرچه در دو قرن اخیر راه هایی برای استفاده بهتر و پیدا نمودن منابع جدید انرژی با استعانت از فناوری پیشرفته پیدا شده است، اما همیشه پیشرفت تکنولوژی و دستیابی به ذخائری که تاکنون کشف نشده است، از لحاظ زمانی پس از دوره هایی بوده است که نگرانی در مورد کمبود انرژی وجود داشته است. یعنی نااطمینانی از متغیرهای اصلی بازار انرژی های پایان پذیر است. بهر رو یکی از محرک های اصلی برای توسعه تکنولوژی های مربوط به انرژی های جایگزین کمیابی منابع پایان پذیر است که این خود باعث افزایش قیمت های برخی از منابع اصلی انرژی همچون نفت و گاز می شود.

روسیه بزرگترین کشور جهان از لحاظ وسعت است. حتی تجزیه اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی در انتهای ۱۹۹۱ مقام بزرگترین واحد سیاسی جهان را از این کشور نگرفت. اکنون چهارده کشور بجامانده از اتحاد شوروی در همسایگی روسیه با این کشور دارای روابط نسبتا نزدیک می باشند که این موضوع در بحث انرژی قابل توجه است. زیرا پراکندگی انرژی های فسیلی در جهان بصورتی است که عرضه کنندگان حامل های انرژی همچون نفت خام، گاز طبیعی، و زغال سنگ لزوما با مصرف کنندگان این حامل ها هم پوشانی ندارند. روسیه بزرگترین دارنده گاز طبیعی در دنیا و یکی از دو تولید کننده بزرگ جهان در بخش نفت خام و اولین تولید کننده گاز طبیعی است. این کشور یکی از پنج عضو دائم شورای امنیت سازمان ملل، عضو بریکس، شورای اروپا، آپک، اتحادیه اقتصادی اوراسیا، سازمان همکاری شانگهای و کشورهای مستقل مشترک المنافع است.

اقتصاد روسیه در عموم سال های دهه ۱۹۹۰ با افت های سالیانه شدید در تولید ناخالص داخلی روبه رو بود. رکود اقتصادی در سال های ۱۹۹۲ تا ۱۹۹۴ همراه با سقوط تولید ناخالص داخلی به زیر ۱۰ درصد در هرکدام از این سال ها بسیار شدید بودند. از سال ۱۹۹۵ تا ۱۹۹۷ وضعیت تا اندازه ای بهبود یافته بود، اما رکود دیگری در سال ۱۹۹۸ مرتبط با بحران مالی آن سال به وقوع پیوست. روسیه بعد از سال ۱۹۹۸، شاهد بهبود پایدار و مداوم رشد بین ۵ تا ۱۰ درصد در سال برای یک دهه بود. رکود اقتصادی شدید ۷.۸ درصدی در سال ۲۰۰۹ به علت تاثیر

بحران مالی جهانی بود. در سال ۲۰۱۰ وضعیت رشد اقتصادی تا ۴.۵ درصد بهبود یافت ولی تا سال ۲۰۱۴ رشد در هر سال متوالی تا یک درصد کند شد. در سال ۲۰۱۵ به دنبال مداخله نظامی روسیه در اوکراین و تحمیل تحریم‌ها علیه روسیه از سوی ایالات متحده و اتحادیه اروپا، رشد اقتصادی به ۳.۷- درصد رسید. یکی از مهم‌ترین عوامل عملکرد اقتصادی طی دوره پسا شوروی و به‌ویژه در سال‌های پایانی هزاره قبل، قیمت‌های بین‌المللی نفت است. قیمت‌های نفتی به پایین‌ترین سطح دهه خود یعنی بشکه‌ای ۱۲ دلار در سال ۱۹۹۸ رسید که دلیل اصلی قصور دولت در پرداخت بدهی خود در آن سال است. بیشتر دریافتی‌های مالیاتی دولت از شرکت‌های نفتی و گازی حاصل می‌شد و شرکت‌های نفتی برای به‌دست آوردن سود بیشتر دست و پا می‌زدند و از پرداخت مالیات عاجز بودند. رشد تند و شیب‌دار قیمت‌های نفتی بعد از سال ۱۹۹۸ در بازایی توانایی پرداخت‌های بدهی دولت موثر بود و از آن پس رشد اقتصادی ادامه داشت تا به افت‌های بعدی در قیمت‌های نفتی سال ۲۰۰۹ و سال ۲۰۱۳ رسید که به همان نسبت تأثیری منفی روی اقتصاد داشت. اکنون روسیه با رویکردی نوین و ابتکاری در پی آن است که در زمینه انرژی بصورت همزمان سه استراتژی را به انجام برساند:

- ۱- متنوع سازی حامل های انرژی در سطح تولید و مصرف
 - ۲- تقویت بخش عرضه با استفاده از تکنولوژی های نو و همچنین نقاطی که در گذشته توسعه پیدا نکرده اند.
 - ۳- حضور بیشتر در بازار جهانی نفت و گاز و همکاری با اوپک و اروپا
- این درس در پی آن است که دانشجویان را با سیاست ها و راهکارهای در پیش گرفته شده توسط ولادیمیر پوتین در سه بخش فوق آشنا ساخته، همچنین نمایی کلی از امنیت انرژی در جهان کنونی در ارتباط با روسیه ترسیم کرده، پس از اتمام درس دانشجویان بتوانند مسائل مربوط به انرژی در روسیه را تجزیه و تحلیل نمایند.

سرفصل های این درس مطابق با مصوبه شورای گسترش رشته های آموزشی وزارت عبارتند از:

۱. منطق بازارهای جهانی انرژی

۱/۱ نفت خام

۱/۲ گاز طبیعی

۱/۳ ژئوپلتیک انرژی

۱/۴ امنیت انرژی

۲. وضعیت کلی روسیه

۲/۱ اقتصاد روسی

۲/۲ منابع طبیعی

۲/۳ تولید

- ۲/۴ انتقال
- ۲/۵ مصرف داخلی
- ۲/۶ محیط زیست
۳. جایگاه انرژی در سیاست ملی و سیاست خارجی روسیه
- ۳/۱ گذشته
- ۳/۲ سیاست خارجی
- ۳/۳ نقش دولت
- ۳/۴ تنظیم مقررات
۴. راهبرد انرژی روسیه
- ۴/۱ اسناد بالادستی
- ۴/۲ سند راهبردی انرژی روسیه
- ۴/۳ دیپلماسی انرژی روسیه
۵. سیاست انرژی روسیه در مناطق راهبردی
- ۵/۱ اتحادیه اروپا
- ۵/۲ منشور انرژی
- ۵/۳ کشورهای خارج نزدیک
- ۵/۴ چین، هند، و شرق آسیا
- ۵/۵ آمریکا
۶. روسیه و سیاست انتقال انرژی در محیط اوراسیایی
- ۶/۱ دریای خزر
- ۶/۲ دریای سیاه
- ۶/۳ اقیانوس آرام
- ۶/۴ دریای بالتیک
۷. روسیه و سازمانهای بین المللی
- ۷/۱ اوپک
- ۷/۲ اوپک پلاس
- ۷/۳ مجمع کشورهای صادر کننده گاز
- ۷/۴ اتحادیه اقتصادی اوراسیا
- ۷/۵ کلپ اقتصادی شانگهای
- ۷/۶ همکاری و رقابت با عربستان سعودی

۸. ایران، روسیه و انرژی
- ۸/۱ همکاری و رقابت
- ۸/۲ دو کشور در سایه تحریم
- ۸/۳ همکاری های فناورانه
۹. حامل های دیگر انرژی در روسیه
- ۹/۱ الکتریسیته
- ۹/۲ هسته ای
- ۹/۳ زغال سنگ
- ۹/۴ تجدیدپذیر

توقع مدرس از دانشجویان:

- انتظار می رود که دانشجویان در طول این درس موارد زیر را انجام دهند:
- ۱- مطالبی که هر هفته برای هفته بعد مشخص می شود را مطالعه و با آمادگی به کلاس وارد شوند.
 - ۲- یک موضوع مرتبط با عنوان درس را در چارچوب کیس (Case) در مدت کلاس درس ارائه نمایند.
 - ۳- یک تحقیق در کل دوره در مورد یکی از موضوعاتی که برای آنان مشخص خواهد شد، انجام دهند.
 - ۴- در امتحان نهایی شرکت نمایند.

نکات مهم:

۱. مهلت ارائه تحقیق کتبی حداکثر تا پایان هفته پانزدهم است.
۲. هر دانشجو برای ارائه شفاهی حداکثر ۳۰ دقیقه مهلت دارد. ۱۵ دقیقه صرف ارائه دانشجو می شود و ۱۵ دقیقه صرف بحث و پاسخگویی به سؤالات. مراعات این زمان بندی بسیار اساسی است.

توزیع امتیازات:

در این درس به تحقیق و عرضه مطالب در کلاس بیشتر بها داده می شود. در عین حال از دانشجویان انتظار می رود که در مورد حضور در کلاس جدی باشند. نمره نهایی این درس بصورت زیر نتیجه گیری می گردد:

۲۰	۱- ارائه شفاهی
۳۰	۲- انجام تحقیق کتبی
۵۰	۳- امتحان نهایی

نحوه تماس:

- ۱- مدرس سعی می نماید که مقالات و کتب مورد نیاز را تا آنجا امکان پذیر است برای دانشجویان ارسال نماید
- ۲- نشانی الکترونیک مدرس برای تماس دانشجویان

maleki@sharif.edu

۳- محل مراجعه: دانشکده مهندسی انرژی دانشگاه صنعتی شریف، طبقه سوم

۴- شماره تلفن: ۶۶۱۶۶۱۲۹

۴- تلفن همراه ۰۹۱۲۱۴۷۱۸۱۰

۵- دستیار این درس آقای مهندس مجید رئوفی است که نشانی ایشان عبارت است از

majidrsa@yahoo.com

۰۹۱۲۳۹۳۲۰۶۷

منابع درس عبارتند از

- Larsen, Robert L.; *Russia's Energy Policy: Security Dimensions and Russia's Reliability as an Energy Supplier*; Swedish Ministry of Defense; 2006
- Sussex, Matthew, and Roger Kanet; *Russia. Eurasia and the New Geopolitics of Energy*; London: Palgrave, 2015
- Laruelle, Marlene; "Russia in Central Asia: old History, New Challenges"; *EUCAM*; 2009
- Goldthau, Andreas; *The Handbook of Global Energy Policy*; New York: Wiley, 2013, Chapter 28
- Toke, David and Sevasti Eleni Vezirgiannidou; "The Relationship between Climate Change and Energy Security: Key Issues and Conclusions"; *Environmental Politics*; July 2013
- --; "The Future of Russian Oil Production in the Short, Medium, and Long term"; *Oxford Institute for Energy Studies*; 2019
- Bashmakov, Igor and Konstantin Borisov; *Resource of Energy Efficiency in Russia: Scale, Costs and Benefits*; Center for Energy Efficiency, 2008
- Goldthau, Andreas; "Resurgent Russia? Rethinking Energy Inc."; *Policy Review*; 2008

- Bouzarovski, Stefan, and Mark Bassin; "Energy and Identity: Imagining Russia as a Hydrocarbon Superpower"; *Annals of the Association of American Geographers*; 2011
- Martinot, Eric; "Energy Efficiency and Renewable Energy in Russia"; *Energy Policy*; 1998
- GHaleb, Alexander; "Natural Gas as an Instrument of Russian State Power"; *The Letort Papers*; Strategic Studies Institute; 2011
- Zhang Yue-Jun; "Interpreting the Dynamic Nexus between Energy Consumption and Economic Growth: Empirical Evidence from Russia"; *CEEP_BIT Working Paper Series*, 2010
- Luft, Gal and Anne Korin; *Energy Security Challenges for the 21st Century*; London: Praeger, 2009, Chapter 7